محمد صالح گردش ۰۲/۰۸/۲۰۲۳

آیا اندروای ایزد هواست؟*

در کتاب دینی زردشتیان پانزدهمین یشت موسوم به «رام یشت» است. پورداود در جلد دوم یشت ها مقالهٔ سه صفحه یی در توضیح و معرفی این یشت دارد و نوشته ی که حالا در دست شماست بیشتر پیرامون مطالب و برداشتهای همان مقاله و آن بخش اوستاست.

پورداود در همان مقاله تحت عنوان « ویو= اندروای (ایزد هوا)» می نویسد: «هر چند که این یشت به رام ایزدی که در تقویم مزدیسنا نگهبان روز ۲۱ ماه سپرده به اوست منسوب است اما در هیچ جای آن از رام اسم برده نشده بلکه سراسر یشت در تعریف و توصیف ایزد ویو یعنی فرشتهٔ هوا میباشد.» در جای دیگر همان مقاله آمده است: « اینک ویو ایزد هوا که گفتیم در سراسر پانزدهمین یشت از عظمت و جلال وی سخن رفته است ویو Vayu را در پهلوی وای یا اندر وای گفته اند. نگارنده در تفسیر رام یشت هیئت اخیر را برگزیدم این کلمه را می توان باد یا هوا ترجمه کرد چه در زبان آریایی قدیم از برای باد دو لغت داشته اند نخست وات Vata دوم وایو Vayu این دو لغت در سانسکریت و اوستا اسم مخصوص پروردگار و ایزدی هم هست در وید برهمنان لغت وایو ندرتاً از برای باد استعمال شده غالباً اسم پروردگار مخصوص عنصر باد است و اکثر با اندرا Indra یکجا نامیده شده است در کتاب مذکور از اعمال وی کمتر سخن رفته از نقطه نظر دینی نخستین پروردگاری است که نذورات را میپذیرد.» رک: (یشت ها، جلد ۲ صص ۱۳۷-۱۳٤)

از اینکه وای یا وایو عبارت از هواست و بنا به معتقدات زردشتیان فرشته و ایزد بخصوص نیز بوده است، سخنی نداریم، اما اصل موضوع در اینست که مرحوم پورداود اندروای را نیز ویو و یا ایزد هوا و این یشت را در رابطهٔ ایزد هوا دانسته است. بنابر این بخاطر معرفت بیشتر اندر که همان اندرا در وید برهمنان است، بهتر است تا در رابطهٔ ایزد اندرا بیشتر کاوش نماییم تا باشد که به معرفت فرشتهٔ اندروای اوستا دست یابیم. به منظور شناخت بیشتر اندرا که یکی از پروردگاران هندوان می باشد، باز هم مراجعه می کنیم به مقالهٔ تحت عنوان «بهرام» نوشتهٔ خود پورداود که در مقدمهٔ بهرام یشت در یشت دوم به نقل از: Handbuch Der Religions Geschichte von Paul Wurm, Stuttgart ۱۹۰۸s, ۲۰٦-۲۰۹

می نویسد: « اندرا که یکی از بزرگترین پروردگاران هندوان و پروردگار ملی آنان شمرده میشود و در سرزمین هند در جنگ بر ضد سیاه پوستهای بومی آن سامان پشت و پناه آریائیها بوده و امروز هم در کیش برهمنی خداوند آسمان و بهشت است همیشه بصفت وترهن متصف شده است یعنی کشندهٔ عفریت دشمن در وید کتاب مقدس برهمنان از جمله اعمال دلیرانه که به اندرا نسبت داده شده کشته شدن همین ورتر میباشد بدست او ورتر اژدهایی بوده که آب را در کوهها حبس نموده از جریان بازمیداشت اندرا او راکشته و سینهٔ کوه را با هزاران تیر چاک زده آب را از زندان برهانید و بسوی دریا روان ساخت.»

معلومات دانشمند و محقق بزرگ، پورداود در رابطه به اندرا به حد کافیست، اما از اینکه در اوستا کلمات اندر و وای(وایو) یکجا و به صورت ترکیبی به کار رفته اند، اندروای را فرشته هوا دانسته است. پس برای شناخت بیشتر اندرا از تحقیقات «ویل دورانت» در زمینه استعانت می جوییم: « معروفترین چهره در میان این خدایان همان ایندرا بود، دارنده تندر و طوفان، زیرا ایندرا برای هندو آریاییها باران گرانبها را می آورد که در نظر آنان حتی از خورشید هم حیات بخش

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

تر بود؛از این رو او را بزرگترین خدایان تلقی کردند؛ یاری صاعقه های او را در نبرد هایشان در دعا خواستند؛و با رشک و غیرت او را به شکل پهلوان عظیمی تصویر می کردند که صد نر گاو را می خورد و دریاچه های شراب در می کشید.» ر ک: (تاریخ تمدن جلد ۱، ص ٤٦٧

بنابراین که اندرا سینهٔ کوه را با هزاران تیر چاک زده و آب را از زندان رها ساخته و هم اندرا برای مردم باران می آورده، فقط می تواند این ایزد را ایزد صاعقه بدانیم. برای وضاحت بیشتر مطلب مراجعه می نماییم به ذکر چند فقرهٔ رام یشت:

فقرهٔ ٤٧: «ستیزه شکن نام من است بستیزگی چیر شونده نام من است تموج آوردهٔ(آب) نام من است تموج آوردهٔ(آب) نام من است. موج ریزنده نام من است موج انگیز نام من است زبانه کشنده نام من است....»

فقرهٔ ٤٨: «نیزهٔ سر تیز نام من است نیزهٔ سر تیز دارنده نام من است نیزهٔ پهن نام من است نیزهٔ پهن دارنده نام من است نیزهٔ آخته نام من است نیزهٔ آزنده نام من است فرهمند نام من است بسیار فرهمند نام من است»

فقرهٔ ٥٦: « اندروای چالاک را میستائیم اندروای دلیر را میستائیم اندروای چالاک ترین چالاکان را میستائیم اندروای دلیر ترین دلیران را ما میستائیم اندروای زرین خود را ما میستائیم اندروای دلیر ترین دلیران را ما میستائیم اندروای زرین خود را ما میستائیم اندروای زرین تاج را ما میستائیم اندروای زرین طوق را میستائیم اندروای زرین گردن را ما میستائیم اندروای زرین چرخ را ما میستائیم اندروای زرین سلاح را ما میستائیم اندروای زرین گردونه را میستائیم اندروای زرین جامه را ما میستائیم اندروای زرین کفش را ما میستائیم اندروای زرین کمر را ما میستائیم اندروای مقدس را ما میستائیم اندروای زبردست را ما میستائیم آنچه از تو ای اندروای که از خرد مقدس است ما میستائیم.» همچنان در این ارتباط مراجعه شود به مقالهٔ واژه افغان وسرزمین سلیمان همین قلم ص ۹٥

از تشبیهات و مطالب فقره های بالا و نیز فقره های دیگر رام یشت می توان حدس زد که اوصاف ذکر شده فقط می تواند از صاعقه باشد. لازم به یادآوری می دانم که واژهٔ وای در زبان پارسی دری معنای آواز و شور و غوغا را نیز می رساند و ممکن است که «وای« صفت اندر باشد و این واژه در ترکیب اسم «وایکرته» نام قدیم کابل که فرشتهٔ آواز و سرود است، نیز جا دارد.

اندروای که همان اندرا در وید برهمنان است، بدون شک یکی از خدایان قدیم آریایی هاست و حتا می توان گفت که از نخستین خدایان بشر بوده است. سخن اینجاست که خدایان و یا ارباب الانواع قدیم و طرف پرستش بشر، همه مظاهر طبیعی داشته اند که بعد از مرور زمان با گذشت قرون مظاهر طبیعی آن ها از میان رفته و جلوه های معنوی جای آنرا گرفته اند. حتا می توان گفت که ایزد اندرا در دوره ویدی و اوستایی دارای مظاهر معنوی بوده و سیر تکاملی خود را بسوی معنویت پیموده باشند؛ولی با آن هم از فقره های بالا از اوستا و تذکر این ربه النوع از وید برهمنان این مسأله را روشن میسازد که اندرا در وید و اندر در اوستا می باید پدیدهٔ شگرف و زیبای طبیعت که مظهر باران و برکت و حاصلخیزی و نیز سلاح کشنده در برابر اجانب بوده، صاعقه یا تندر باشد. از اینکه این یشت در کتاب دینی زردشتیان بنام رام یشت یاد گردیده است ممکن به نظر می رسد که رام بطور مجموع ایزد ابر و تندر و باران خواهد بود. و هم بسیار ممکن است که کلمه تندر در پارسی-دری و Thunder در انگلیسی، هیأت های تغییر یافته و متحول کلمه اندر و ایندرا بوده باشند.

منابع:

- *گردش، محمد صالح. واژهٔ افغان و سرزمین سلیمان. مزارشریف: جاده بیهقی، مطبعه سید هاشم، بهار ۱۳۸٥ صص(۹-٥)
- پورداود. ابراهیم. یشت ها، جلد ۲. اساطیر: چاپ اول، ۱۳۷۷ خورشیدی.
- ویل دورانت. تاریخ تمدن. جلد ۱، چاپ نهم، تهران: ۱۳۸۲

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

یادداشت: نوشته های به چاپ رفته ام که در وب سایت افغان جرمن نیز به نشر رسیده و یا به نشر می رسند، با محتوی و اصل و نتیجه گیری های ماقبل تفاوتی ندارند، اما یک سلسله تصحیحات، تعدیلات و اضافات لازمه را در نظر گرفته و به مطالعه دوستان قرار داده و می دهم.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ